

Editörler

Prof. Dr. Zahir Kızmaz / Prof. Dr. Hayati Beşirli

DEĞİŞİM SOSYOLOJİSİ

Yazarlar

Prof.Dr. Hayati Beşirli
Prof.Dr. Zahir Kızmaz
Doç.Dr. Beyhan Zabun
Doç.Dr. Celalettin Yanık
Doç.Dr. İbrahim Akkaş
Doç.Dr. Musa Öztürk
Doç.Dr. Ünal Şentürk
Doç.Dr. Vehbi Bayhan
Yrd.Doç.Dr. Ahmet Mazlum
Yrd.Doç.Dr. Ferhad Tekin
Yrd.Doç.Dr. İbrahim Yenen
Yrd.Doç.Dr. M. Çağlar Kurtdaş
Yrd.Doç.Dr. Olgun Közleme

Editörler
Prof.Dr.Zahir Kızmaz& Prof.Dr.Hayati Beşirli
Değişim Sosyolojisi

ISBN: 978-605-9498-12-8

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2017

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

SEM OFSET

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Farklı bir toplumsal yapı ile karşılaştığımızda o toplum ile kendi toplumumuz arasında bir karşılaştırma yaparız ve üyesi olarak içinde yaşadığımız toplum ile olan farklar hemen dikkatimizi çekecektir. benzer şekilde uzun süreli bir yurtdışı seyahat gerçekleştirip ülkemize geri döndüğümüzde de ülkemizde birçok şeyin değiştiğini görürüz. Eski yerleşim yerlerinde çok katlı binalar yükselmiş veya yeni yollar açılmıştır. İnsanların kullandıkları araç, gereçler veya ulaşım araçları değişmiştir. Bu değişim sadece teknolojiye bağlı olarak gelişen bir değişim değildir. Aynı zamanda sosyal ilişkilerimizdeki farklılaşmaları da kapsamaktadır. Yaşadığımız alandaki komşuluk ilişkilerimiz farklılaşmış akrabalık ilişkilerimiz yeni bir boyut almış bunun yanı sıra aile içindeki rollerimiz de değişmiştir.

Sosyolojinin önemli çalışma alanlarından birini sosyal değişme oluşturmaktadır. Sosyal değişme gerek sebepleri gerekse sonuçları itibarıyla sosyolojinin önemli bir çalışma alanı olmuştur. Özellikle değişmeyi ortaya çıkaran sebepler ve bu sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal görünümleri açıklama için birçok teori ortaya konulmuştur. Toplumdaki değişimi anlama çabasının sonucu olan bu teoriler ortaya konulduğu dönemin ürünüdür. Ancak sosyologun olayları birçok boyutu ile düşünmesi ve sosyal olayların sebeplerini birçok faktörde araması gereklidir. Çok nedenlilik bizim değişme sürecini kavramamızı sağlayacaktır. Değişme birçok faktöre bağlı olarak gerçekleşen bir süreçtir.

Bu çalışma sosyal değişmeyi bütün boyutlarıyla ele almayı amaçlamaktadır. Bu çalışma ile sosyal değişme süreci ortaya konulmuş ve değişme sürecine ilişkin kavramlar belirtildikten sonra değişmeyi açıklayan teoriler incelenmiştir. Çalışma kapsamında modernleşme, postmodern toplum, risk toplumu gibi içinde yaşadığımız dönemi tanımlamaya yönelik görüşlere yer verilmiş ve sosyal değişme sürecinde küreselleşmenin etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada aynı zamanda kültürel

kimlik ve toplumsal değişme ilişkisi üzerinde de durulmuştur. Çalışmanın son bölümünü ise Türkiye de toplumsal değişim oluşturmaktadır. Bu bölümde de Türk toplumu İslam öncesi ve İslam sonrası olarak iki ana kategoride değerlendirilmiş ve belirli dönemler esasında toplumsal değişme ortaya konulmuştur.

Farklı bilim insanlarının ortak çalışması olan bu eserin bilimsel alanda katkı yapacağı kanaatindeyiz.

İstanbul,2017

Editörler
Prof.Dr.Zahir Kızmaz/Prof.Dr.Hayati Beşirli

İÇİNDEKİLER

Önsöz	III
Bölüm 1 TOPLUMSAL DEĞİŞME VE TEMEL KAVRAMLAR	11
1.1. Toplumsal Değişme Tipleri	14
1.2. Toplumsal Değişme Etmenleri	16
1.2.1. Kültürel Faktör	16
1.2.2. Göç ve Demografik Faktör	18
1.2.3. Bilimsel İlerleme ve Öncü Fikirler	20
1.2.4. İnsan-Çevre İlişkisi ve Doğa Olayları	23
1.2.5. Yasal Düzenlemeler	25
1.3. Toplumsal Değişmeye İlişkin Bazı Kavramlar	25
1.3.1. İlerleme	25
1.3.2. Sosyal Gelişme	27
1.3.3. Toplumsal Evrim	28
1.3.4. Modern ve Modernizm	31
1.3.5. Post-modern ve Post-modernizm	32
Yararlanılan Kaynaklar	35
Bölüm 2 TEORİK YAKLAŞIMLAR: SOSYAL DEĞİŞMEYİ AÇIKLAYAN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR	37
2.1. Evrimci Kuramlar	40
2.1.1. Klasik Evrimci Kuram: Düz Çizgisel Evrim	
Yaklaşımları	41
2.1.2. Organizmacı Yaklaşımlar	50
2.1.3. Modern Evrimci Yaklaşımlar	53

2.2. Yükseliş ve Çöküş Kuramları	57
2.3. Dengesi Kuram: Yapısal Fonksiyonalizm	62
2.4. Çatışmacı Kuram	68
2.5. Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar: Sembolik Etkileşim	73
Yararlanılan Kaynaklar	78

Bölüm 3 **TOPLUMSAL DEĞİŞME ÜZERİNDE ETKİLİ OLAN** **FAKTÖRLER**

83

3.1. İnsan Faktörü	84
3.2. Fiziki/Doğal Unsurlar ve Çevre	85
3.3. Kültür Faktörü	87
3.4. Demografik Unsurlar	90
3.5. Din Faktörü	91
3.6. Bilim ve Teknoloji Unsuru	91
3.7. Siyaset ve İdeolojik Faktör	93
3.8. Liderler ve Yenilikçi Ekoller	93
3.9. Sivil Toplum Örgütleri	94
3.10. Eğitim	94
3.11. Ekonomik Gelişme	95
3.12. Kentleşme/ Kentlileşme	95
3.13. Göç Faktörü	96
3.14. Modernleşme	97
3.15. Küreselleşme Olgusu	98
Yararlanılan Kaynaklar	101

Bölüm 4 **TOPLUMSAL DEĞİŞME VE MODERNLEŞME**

103

4.1. Toplumsal Değişme ve Modernleşme Olgusuna Genel Bir Bakış	104
4.2. Modernleşme ve İlgili Kavramların Tanımları	108
4.3. Modernleşme Kuramları	111
4.3.1. İlk Dönem Bazı Modernleşme Kuramcıları	113
4.3.1.1. Batılılaşma Süreci Olarak Modernleşme	113
4.3.1.2. Başkaldırı ve Bir Değişim Aracı Olarak Modernleşme	114

4.3.1.3. Görelî Modernleşme	117
4.3.1.4. Yapısal Farklılaşma Olarak Modernleşme	120
4.3.2. İktisadi Gelişme ve Modernleşme	122
4.3.3. Siyasal Modernleşme	127
4.3.4. Din ve Modernleşme	131
4.3.5. Bireysel/Grupsal Dinamikler ve Modernleşme	134
4.3.6. Evrensel Yönelimli Modernleşme	140
4.4. Modernleşme Kuramlarının Eleştirisi	142
Yararlanılan Kaynaklar	148

Bölüm 5
TOPLUMSAL DEĞİŞME VE POSTMODERN
YAKLAŞIMLAR

151

5.1. Postmodern Kavramının Tarihçesi	153
5.2. Postmodernizmin Doğuşu ve Gelişmesi	154
5.3. Geç Kapitalizm ve Postmodernizm	161
5.4. Baudrillard’da Postmodernliğin Çeşitli Veçheleri	164
5.5. Postmodernliğe Yönelik Bazı Eleştiriler	168
Yararlanılan Kaynaklar	171

Bölüm 6
TOPLUMSAL DEĞİŞME VE KÜRESELLEŞME

173

6.1 Küreselleşmenin Gelişiminde Etkili Olan Faktörler	175
6.1.1. Bilgi ve Teknolojik Etkenler	175
6.1.2. Ekonomik Etkenler	175
6.1.3. Siyasal Etkenler	176
6.2. Küreselleşme Kuramları	176
6.2.1. Kültürel Kuramlar	177
6.2.1.1. Farklılıkçılık	177
6.2.1.2. Yakınlaşma	178
6.2.1.3. Melezleşme	178
6.3. Küreselleşme Türleri	179
6.3.1. Ekonomik Küreselleşme	179
6.3.2. Politik Küreselleşme	181
6.3.3. Kültürel Küreselleşme	181
6.3.4. Din	182

6.3.5.Bilimde Küreselleşme	182
6.3.6.Sağlık ve Tıp	183
6.3.7.Spor	184
6.3.8.Eğitim	184
6.4. Küresel Yapılar	185
6.4.1.Küresel Politik Yapılar	188
6.4.1.1. Birleşmiş Milletler (BM)	188
6.4.1.2. G 8 (Sekizler Grubu)	187
6.4.2.Küresel Ekonomik Yapılar	187
6.4.2.1. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)	187
6.4.2.2. Uluslararası Para Fonu (IMF)	188
6.4.2.3. Dünya Bankası	189
6.5. Küreselleşmenin Sonuçları	190
6.5.1.Toplumsal Eşitsizlik	191
6.5.2.Göç	192
6.5.3.Çevre Sorunları	192
6.5.4.Terör ve Savaş	193
6.5.5.Sağlık Sorunları	194
Yararlanılan Kaynaklar	196

Bölüm 7
TOPLUMSAL DEĞİŞME VE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR:
RİSK VE AĞ TOPLUMU

199

7.1.Risk Toplumu	200
7.1.1. Ulrich Beck ve Risk Toplumu	203
7.1.2. Anthony Giddens ve Risk Toplumu	208
7.1.3. Beck ve Giddens'e Göre Risklerin Özellikleri	212
7.1.4. Beck ve Giddens'e Göre Risk Toplumunun Genel Özellikleri	214
7.1.5. Düşünümsel Modernlik ve Risklerle Baş Etme İmkânı	217
7.2. Ağ Toplumu ve Enformasyon Çağı	221
7.2.1.Ağ Toplumundaki Dönüşümler	229
7.2.1.1. Ağ Toplumunda Çalışma	229
7.2.1.2. Ağ Toplumunda Kent	230
7.2.1.3. Ağ Toplumunda Kimlik	231
7.2.1.4. Ağ Toplumunda Aile, Cinsellik ve Ataerkilliğin Çözülmesi	231

7.2.1.5. Ağ Toplumunda Din	232
7.2.1.6. Ağ Toplumunda Milliyetçilik	233
7.2.1.7. Ağ Toplumunda Ulus Devletin Dönüşümü	233
Yararlanılan Kaynaklar	237

Bölüm 8

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE TOPLUMSAL HAREKETLER

239

8.1. Toplumsal Hareketin Tanımı	240
8.2. Toplumsal Hareket Kavramının Tarihsel Arka Planı	244
8.3. Toplumsal Hareketlerin Motivasyon Kaynakları	247
8.4. Toplumsal Hareketlerin Fonksiyonları	251
8.5. Toplumsal Hareketleri Açıklayan Kuramlar	252
8.6. Klasik Toplumsal Hareketler	256
8.7. Modern/Yeni Toplumsal Hareketler	258
8.8. Postmodern Toplumsal Hareketler	261
Yararlanılan Kaynaklar	265

Bölüm 9

TOPLUMSAL CİNSİYET VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

267

9.1. Toplumsal Cinsiyet: Tanımlar ve Yaklaşımlar	268
9.1.1. Cinsiyet Olgusuna Biyolojik Temelli Yaklaşım	271
9.1.2. Cinsiyet Olgusuna Sosyal Oluşturmacı Yaklaşım	274
9.2. Toplumsal Değişme ve Toplumsal Cinsiyet	277
9.2.1. Geleneksel Toplumlarda Toplumsal Cinsiyet ve Değişim	281
9.2.2. Modern Toplumlarda Toplumsal Cinsiyet ve Değişim	285
Yararlanılan Kaynaklar	295

Bölüm 10

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE KURUMLAR

301

10.1. Toplumsal Değişme ve Kurumlar	302
10.2. Toplumsal Kurumlardaki Değişmeler	304
10.2.1. Aile ve Toplumsal Değişme	305
10.2.2. Eğitim ve Toplumsal Değişme	309

10.2.3. Ekonomi ve Toplumsal Değişme	311
10.2.4. Din ve Toplumsal Değişme	315
10.2.5. Siyaset ve Toplumsal Değişme	319
10.2.6. Hukuk ve Toplumsal Değişme	323
Yararlanılan Kaynaklar	329

Bölüm 11

KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA KÜLTÜR VE KİMLİK ALANINDAKİ DÖNÜŞÜMLER

333

11.1. Toplumsal Değişme ve Küreselleşme	334
11.2. Küreselleşmenin Kültürel Boyutu	336
11.3. Kimliğin Tanımı	345
11.4. Küreselleşme ve Kimlik	347
11.5. Geleneksel-Modern ve Postmodern Süreçte Kimlik	348
11.5.1. Geleneksel Kimlik	348
11.5.2. Modernite ve Kimlik	352
11.5.3. Postmodernite ve Kimlik	353
11.5.4. Modern ve Postmodern Kimliklerin Benzerlik ve Farklılıkları	356
Yararlanılan Kaynaklar	360

Bölüm 12

TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DEĞİŞME

363

12.1. Eski Türklerin Toplum Yapısı	364
12.1.1. İslam Öncesi Türk Toplum Yapısı	368
12.1.2. İslam Etkisinde Eski Türk Toplum Yapısında Değişme	368
12.2. Batı Etkisinde Türk Toplum Yapısında Değişme	373
12.2.1. Tanzimat Öncesi Toplumsal Değişme	374
12.2.2. Tanzimat'tan Meşrutiyete Toplumsal Değişme	379
12.2.3. Meşrutiyetten Cumhuriyete Toplumsal Değişme	383
12.2.4. Cumhuriyet Dönemi Toplumsal Değişme	386
Yararlanılan Kaynaklar	395